

Bibliotekarz

343301

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Ostatnia aktualizacja - 09.2009 r.

Bibliotekarz to zawód, w którym wymagana jest wszechstronna wiedza i nieustanny rozwój zawodowy. Bibliotekarz XXI wieku według opinii ekspertów musi dobrze się czuć w różnorodnych rolach, być : badaczem, ekspertem, planistą, menadżerem, przywódcą, członkiem zespołu. Bibliotekarz obok biegłości w posługiwaniu się nowoczesnymi narzędziami informacyjnymi musi być również dobrym nauczycielem. To on uczy i zachęca odbiorców do korzystania z nowych form zdobywania informacji, stwarza możliwość swobodnego dostępu do narodowych i światowych zasobów informacji, do świadczenia usług najwyższej jakości na rzecz każdego użytkownika. Bibliotekarz swą pracą przyczynia się do rozwoju jednostek i społeczeństwa, a zadania które wykonuje mają w szerokim tego słowa znaczeniu charakter informacyjny i edukacyjny.

Podstawowe czynności wchodzące w zakres pracy bibliotekarza to : gromadzenie, opracowanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych, takich jak książki, czasopisma, zbiory specjalne (stare druki, rękopisy) materiały kartograficzne, audiowizualne itp. W małych bibliotekach wszystkie te czynności wykonuje jedna lub kilka osób, w dużych bibliotekach są wyodrębnione działy, a zakres czynności zależy od stanowiska pracy. Praca bibliotekarza zależy również od typu biblioteki np. inny zakres czynności obowiązuje w bibliotece szkolnej , naukowej, czy publicznej.

Gromadzenie zbiorów to planowe działanie biblioteki w celu zebrania i ewidencji przydatnych użytkownikom danej biblioteki materiałów i informacji. Odbywa się głównie przez zakup, wymianę i dary. Pracownik działu gromadzenia zbiorów musi znać dobrze profil zbiorów i zasady ich gromadzenia. Zadaniem jego jest śledzenie zapowiedzi i nowości wydawniczych, odwiedzanie księgarń, targów i wystaw książek.

Następnie wszystkie nowe nabytki są ewidencjonowane w specjalnych rejestrach, wpisywane do ksiąg inwentarzowych, znakowane pieczętką i numerami (sygnaturami) określającymi ich miejsce w magazynie lub czytelnicy. Bibliotekarz prowadzi też selekcję zbiorów i ewidencję ubytków (pozycji zagubionych lub wycofanych).

Kolejnym zadaniem bibliotekarza jest opracowanie materiałów bibliotecznych nazywane katalogowaniem zbiorów. Polega ono na sporządzaniu opisu każdej pozycji według norm bibliotecznych. Opis taki musi zawierać m.in. następujące informacje: tytuł i nazwisko autora, rok i miejsce wydania, format. Opis bibliograficzny jest podstawą każdego katalogu alfabetycznego. Aby włączyć opis nabytku do katalogu rzeczowego, pozwalającego określić pozycje z określonej dziedziny wiedzy lub na określony temat, należy dokonać rzeczowego opracowania dokumentu. Obecnie w pracy wykorzystuje się komputery, które ułatwiają zarówno rejestrację danych, jak i wyszukiwanie dowolnych informacji potrzebnych bibliotekarzowi lub czytelnikowi, eliminując konieczność tworzenia odrębnych katalogów.

Ponadto opracowywane są materiały do tzw. bibliotek cyfrowych, gdzie praca bibliotekarza polega na skanowaniu starodruków, materiałów, które nie podlegają ochronie praw autorskich, bądź ich twórcy wyrazili zgodę na umieszczenie w bibliotece cyfrowej i opublikowanie ich w wersji wirtualnej.

Jednym z podstawowych zadań bibliotekarza jest udostępnianie zbiorów poprzez wypożyczanie ich na zewnątrz oraz udostępnianie na miejscu w czytelni. W czytelni bibliotekarz udziela informacji czytelnikowi, pomaga w znalezieniu pozycji znajdujących się na miejscu, inne sprowadza z magazynu. Do jego obowiązków należy też dbanie o właściwy dobór i rozmieszczenie materiałów tworzących księgozbiór podręczny. Nowe zadania bibliotek będą związane z rosnącą liczbą elektronicznych publikacji udostępnianych różnymi kanałami, w dużym stopniu przez sieć Internet. Ich indeksowanie, wyszukiwanie oraz udostępnianie oraz ochrona własności intelektualnej będą należały do zadań bibliotekarza.

W zależności od typu biblioteki do zakresu obowiązków bibliotekarza może jeszcze należeć, działalność wychowawcza i szkoleniowa oraz praca naukowa.

Środowisko pracy

Ostatnia aktualizacja - 09.2009 r.

ŚRODOWISKO PRACY

Warunki materialne

Bibliotekarz swoją pracę wykonuje w pomieszczeniach zamkniętych. Warunki lokalowe bibliotek są bardzo różne, od nowoczesnych przestronnych, jasnych pomieszczeń, do bardzo ciasnych i ciemnych. Do czynników uciążliwych można zaliczyć niedostateczne oświetlenie, konieczność przemieszczania się przez wąskie przejścia, a także kurz i drobnoustroje, które gromadzą się w miejscach przechowywania zbiorów, co może powodować u osób wrażliwych skłonność do występowania alergii. Bibliotekarz, który musi samodzielnie wykonywać większość zadań bibliotecznych, powinien liczyć się także z pewnym wysiłkiem fizycznym związanym np. z koniecznością przenoszenia ciężkich partii książek. Zaznaczyć należy, że w bibliotekach dąży się do większej automatyzacji i komputeryzacji.

Warunki społeczne

Praca w zawodzie bibliotekarza zależy od wielkości biblioteki i od stanowiska pracy. W dużych bibliotekach ma ona charakter zespołowy, w mniejszych pracownik wykonuje wiele zadań samodzielnie. W zawodzie tym są bardzo intensywne kontakty z innymi ludźmi. Bibliotekarz odpowiada użytkownikom korzystającym z zasobów bibliotecznych na szereg pytań, udziela wiele informacji, rad i wskazówek, jak też ma liczne kontakty z przedstawicielami wydawnictw krajowych i zagranicznych, z którymi przeprowadza negocjacje dotyczące zakupu nowych książek, czasopism itp. Natomiast bibliotekarz, który zajmuje się opracowaniem zbiorów większość czasu pracy spędza sam, nad książką i przy komputerze. Książka zanim trafi w ręce czytelnika musi przejść długą, bardzo pracochłonną drogę. Praca bibliotekarza w tym przypadku jest pracą indywidualną, związaną z tworzeniem danych, wymagającą dokładności, cierpliwości i skrupulatności.

Warunki organizacyjne

Czas pracy bibliotekarza wynosi od 6 do 9 godzin dziennie. W małych bibliotekach godziny pracy są stałe. W większych, otwartych przez cały dzień, a czasem także w dni wolne od pracy, może istnieć konieczność pracy zmianowej. Funkcje i zależności organizacyjne wynikają z wielkości biblioteki. W mniejszych bibliotekach, bibliotekarz musi się wywiązać indywidualnie z zakresu swoich zadań, w większych jest częścią zespołu, w którym są osoby stojące wyżej i niżej w hierarchii służbowej.

Odpowiedzialność materialna w tym zawodzie istnieje, ale jest ograniczona. Wiąże się ona z możliwością zaginięcia książek w przypadku wolnego dostępu czytelników do półek, trudnością ich upilnowania itp. Wiele czynności w tym zawodzie ma niewątpliwie charakter rutynowy. Ewidencjonowanie czy opracowywanie zbiorów odbywa się według ustalonych reguł czy zasad, które trzeba dobrze znać i prawidłowo stosować. Z kolei, takie funkcje jak dokonywanie zakupów oraz działalność informacyjno – edukacyjna wymagają twórczego myślenia, inicjatywy i elastyczności, ponieważ zadania wciąż się zmieniają. Zmiany związane są także z komputeryzacją bibliotek, tworzeniem bibliotek cyfrowych, co wymaga od pracownika stałego rozwoju zawodowego oraz opanowania nowych umiejętności.

Wymagania psychologiczne

Zawód bibliotekarza wymaga szczególnych predyspozycji psychologicznych. Jest to praca w dużej mierze polegająca na kontaktach międzyludzkich, ale też wymaga pracy z danymi i posługiwaniem się różnego rodzaju urządzeniami (komputer, skaner, aparat cyfrowy, kserokopiarka itp.). W tej pracy wymagane są niemal wszechstronne zainteresowania, a przede wszystkim jest to zawód dla osób „kochających książki” i mających potrzebę nieustannego pogłębiania wiedzy. Niezbędna w tej pracy jest umiejętność nawiązywania kontaktów, prowadzenia rozmów oraz konstruktywnego przekazywania informacji zwrotnych. Umiejętność postępowania i porozumiewania się z ludźmi to cechy niezbędne u pracowników zarówno działu udostępniania jak i gromadzenia zbiorów. Nieustanny kontakt z użytkownikami biblioteki, konieczność sprawnego załatwiania ich potrzeb, udzielanie informacji oraz pomocy wymaga dobrej komunikatywności, zrównoważenia emocjonalnego, otwartości, życzliwości, uprzejmości. W zawodzie tym potrzebna jest również umiejętność pracy w zespole, zdolności organizacyjne i analityczne, łatwość w przechodzeniu od wykonywania jednej czynności do drugiej, samodzielność, wyobraźnia i myślenie twórcze. Bibliotekarz powinien odznaczać się także dokładnością i skrupulatnością. Jest to szczególnie istotne w całym procesie opracowywania zbiorów, a także w dziale wypożyczania. Ilość i wartość nowych nabytków wpisana do rejestrów ksiąg inwentarzowych musi się zgadzać ze stanem wykazywanym przez księgowość. Pomyłka w oznakowaniu i numeracji poszczególnych pozycji może spowodować zupełne (choć pozorne) ich zagubienie w bibliotece. Błędy w opisie bibliograficznym mogą wprowadzić w błąd wielu czytelników lub uniemożliwić uzyskanie informacji o książce. Także książki odłożone na półkę na niewłaściwe miejsce trudno będzie zlokalizować.

Wiele zadań wykonywanych w tym zawodzie wymaga wytrwałości i cierpliwości, szczególnie dotyczy to wypełniania kart katalogowych, przygotowywania wykazów i zestawień czy wprowadzania danych do komputera. Jeśli ktoś jest aktywny, ma potrzebę działania wielogodzinne siedzenie przy biurku lub komputerze może go bardzo męczyć i nużyć. Cierpliwość, spostrzegawczość i dobra koncentracja uwagi przydatna jest również w kontakcie z czytelnikami.

Ze względu na nowe nośniki informacji coraz więcej publikacji ukazuje się wyłącznie w postaci elektronicznej będąc dostępnymi w Internecie. Powstają biblioteki wirtualne co z kolei wymaga od bibliotekarza potrzeby rozwoju i kształcenia kompetencji informacyjnych jak również umiejętności szkolenia użytkowników i pomagania im w korzystaniu z urządzeń elektronicznych przy wyszukiwaniu potrzebnego tekstu, czy informacji.

Nowy typ informacji jest coraz bardziej dynamiczny i nie może już być kontrolowany przez tradycyjnego pracownika biblioteki. Tylko osoby elastyczne, nie obawiające się nowości, będą dobrze wywiązywały się z tych zadań.

Dobry bibliotekarz powinien przejawiać nieustanną chęć do pogłębiania i poszerzania swojej wiedzy zarówno fachowej, jak i w dziedzinach reprezentowanych przez daną bibliotekę oraz do zdobywania nowych umiejętności. W codziennej pracy staje się również coraz bardziej niezbędna znajomość języków obcych.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Pracę bibliotekarza zalicza się do prac lekkich pod względem obciążenia fizycznego. Jest to praca w dużej mierze w pozycji siedząco-stojącej, wymagająca również swobodnego poruszania się. Ze względu na charakter pracy sprawność fizyczna uwarunkowana jest rodzajem i zakresem wykonywanych czynności. Bibliotekarz, który bezpośrednio ma kontakt z czytelnikiem musi wykazać się: dużą sprawnością narządu wzroku, dużą sprawnością narządu słuchu, być sprawny intelektualnie, mieć łatwość w wystawianiu się. Musi mieć także dużą sprawność kończyn górnych, zręczność palców i rąk, co jest niezbędne zarówno przy obsłudze czytelnika jak i przy gromadzeniu i opracowywaniu zbiorów bibliotecznych. Na stanowiskach gdzie praca polega na ciągłym przemieszczaniu się muszą być też sprawne kończyny dolne. W zawodzie tym wykluczona jest niepełnosprawność umysłowa i dysfunkcje psychiczne.

Przeciwwskazania względne mogą istnieć dla osób uczulonych na kurz i roztocze oraz dla tych osób, które mają szczególne kłopoty ze wzrokiem (zaburzenia dużego stopnia, trudności z rozróżnianiem barw), uniemożliwiające pracę przy komputerze.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Na stanowiskach bibliotekarzy odpowiedzialnych za gromadzenie, opracowywanie i udostępnienie zbiorów powinny być w zasadzie zatrudnione osoby z wyższym wykształceniem bibliotekarskim lub z dziedzin specjalistycznych reprezentowanych przez daną bibliotekę lub pokrewnych. Często dopuszcza się możliwość wykonywania tych funkcji przez osoby posiadające wykształcenie średnie lub policealne biblioteczne. Od wykształcenia i stażu pracy zależy zakres powierzonych obowiązków.

Obecnie prawie wszystkie ośrodki uniwersyteckie w Polsce prowadzą wyższe studia bibliotekoznawcze w trybie stacjonarnym i zaocznym. Kształcenie odbywa się systemem dwu stopniowym: po 3 latach studiów w systemie dziennym bądź zaocznym można zdobyć dyplom licencjata, a następnie można zrobić dwuletnie studia uzupełniające magisterskie dla licencjatów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. Istnieje też możliwość studiów podyplomowych. Studia podyplomowe bibliotekoznawstwa kształcą bibliotekarzy i pracowników bibliotek szkolnych, natomiast studia podyplomowe informacji naukowej pozwalają na zdobycie wiedzy w zakresie wyszukiwania informacji, automatyzacji bibliotek oraz dokumentowania i tworzenia danych drogą elektroniczną. Po ukończeniu studiów absolwenci są gotowi do pracy w

zakresie gromadzenia opracowywania i udostępniania informacji. W zawodzie bibliotekarza bardzo ważne jest samokształcenie, zdobywanie nowej wiedzy z zakresu informatyki, programów komputerowych stosowanych w danej bibliotece, jak również dobra znajomość języków obcych (współpraca z bibliotekami z zagranicy).

Kształcenie na poziomie średnim to średnia szkoła bibliotekarska lub policealne studium biblioteczne stacjonarne lub zaoczne. Dużą rolę edukacyjną pełnią także takie placówki jak Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy w Jarocinie oraz Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy, które mają swoje filie w kilkunastu wojewódzkich bibliotekach publicznych.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

Awans w zawodzie bibliotekarza uwarunkowany jest posiadaniem odpowiednich kwalifikacji zawodowych, stażem pracy, osiągnięciami i ciągłym rozwojem umiejętności zawodowych. Osoba posiadająca wyższe wykształcenie- studia bibliotekoznawcze, lub inne wyższe odpowiadające wykonywanej specjalności rozpoczyna pracę w bibliotece na stanowisku młodszego bibliotekarza. Następnie dopiero awansuje na stanowisko bibliotekarza. Kolejne możliwości awansu zawodowego uwarunkowane są stażem pracy w bibliotece oraz ukończeniem studiów podyplomowych z zakresu bibliotekoznawstwa lub informacji naukowej. Są to stanowiska :starszego bibliotekarza, kustosza i starszego kustosza. Dla osób legitymujących się specjalistycznym wykształceniem na poziomie średnim istnieje możliwość awansu tylko do stanowiska starszego bibliotekarza.

Odrębną grupę stanowią bibliotekarze, którzy „powrócili” do grupy nauczycieli akademickich – są to bibliotekarze dyplomowani. To osoby , które posiadają odpowiedni staż pracy, wykazały się działalnością publikacyjną, posiadają znajomość co najmniej jednego języka obcego potwierdzoną dyplomem albo certyfikatem wydanym przez uprawnioną instytucję i zdały państwowy egzamin z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej przed komisją powołaną przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego. Mają oni obowiązek prowadzenia zajęć dydaktycznych i pracy badawczej z dziedziny bibliotekoznawstwa, doskonalenie kadr, organizowanie bibliotek itp.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Zawód bibliotekarza jest zawodem otwartym. W zawodzie tym można w zasadzie podjąć pracę w każdym wieku. Oczywiście niezbędne są odpowiednie kwalifikacje i umiejętności, aby tą pracę można było wykonywać. Często do zawodu tego trafiają nauczyciele, którzy mają problemy zdrowotne. Również osoby dorosłe, które mają potrzebę ciągłego podnoszenia i doskonalenia swoich kwalifikacji i umiejętności mogą niejako zdobyć ten zawód. Ścieżka rozwoju zawodowego zależy od osoby zainteresowanej, minimum wymaganym jest wykształcenie na poziomie licencjatu oraz przeszkolenie specjalistyczne (praktyka, kurs dla nowo zatrudnionych bibliotekarzy) i sprawność w posługiwaniu się komputerem. W zawodzie tym mogą pracować zarówno kobiety jak i mężczyźni.

Możliwości zatrudnienia

Zawód bibliotekarza to zawód wykonywany w sferze budżetowej. Nie ma możliwości podjęcia samo-zatrudnienia w tym zawodzie. Jest to zawód dość często występujący i

liczba chętnych do podjęcia pracy jest większa niż liczba oferowanych miejsc pracy. Stereotypowe wyobrażenie roli bibliotekarza – to zawód lekki, łatwy i przyjemny, w rzeczywistości praca, która wymaga dużej dozy wnikliwości, kunsztu i sztuki, bardzo pracochłonna. Bibliotekarz obecnych czasów musi być bardzo kreatywny, elastyczny, posiadać umiejętność samodzielnego zdobywania wiedzy. Potencjalne miejsca pracy występują na terenie całego kraju: w dużych i małych bibliotekach szkolnych, publicznych i naukowych. Na pewno łatwiej jest znaleźć pracę w dużych aglomeracjach miejskich, gdzie jest więcej ośrodków kulturalnych i naukowych, wyższych uczelni, szkół itd. Pomimo nieustannego podnoszenia kwalifikacji i zdobywania nowej wiedzy, wynagrodzenie w tym zawodzie nie jest wysokie. Pracownicy określają je jako niskie, znacznie niższe niż średnia krajowa, co może spowodować, że nowi absolwenci studiów będą poszukiwać pracy w innych branżach typu ośrodki informacji, wydawnictwa itp.

Zawody pokrewne

archiwista

bibliotekoznawca

muzealnik

specjalista informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej

kulturoznawca

etnograf

historyk

nauczyciel bibliotekarz

nauczyciel akademicki

Polecana literatura

· Zbigniew Żmigrodzki – „Bibliotekarstwo” – wyd. SBP rok wyd. 1998

· „Bibliotekarze- zawód, osobowość, kwalifikacje” – wyd. Biblioteka Narodowa, Instytut Książki i Czytelnictwa Warszawa 1990 r.

· Barbara Bieńkowska, Halina Chamerska – „Tysiąc lat książki i bibliotek w Polsce” - wyd. Ossolineum -1992 r.

· pod red. Ewy Głowackiej – „Biblioteki wobec nowych zadań”- , wyd. UMK Toruń 2004r

· praca zbiorowa, red. Dariusz Grygrowski, Elżbieta Zybert - „Bibliologia, biblioteki, bibliotekarze” - wyd. SBP – 2005 r.

· materiały konferencji Wrocław, 15-16 maja 2003r pod red. Stefana Kubowa
- Bibliotekarz w świecie wartości - wyd. Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji
Towarzystwa Wiedzy Powszechnej , Wrocław 2003r.

- Maria Kocójowa- „ Edukacja permanentna bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w międzynarodowej perspektywie” – wyd. UJ-1999 r.
- Jerzy Ratajewski-„ Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa”- wyd.SBP-2002r.
- A. Rusek – „ Sól zawodu, wykształcenie, praca i bibliotekarstwo w oczach pracowników bibliotek publicznych”- wyd. BN IKi Cz.-1999 r.
- Elżbieta Zybert- „ Książki i biblioteka w środowisku edukacyjnym” –wyd. SBP-2002 r.